

A magyar cselekvésképtelenség történelmi gyökerei és leküzdésének lehetőségei

A cselekvés kudarcai a modernkori magyar történelemben

Az egyén, de a közösség életében is a környezethez való aktív viszonyulás döntő jelentőségű. Ha ez az aktív viszonyulás sérül, akkor az egyén, de a közösség is sérül. Mindezek figyelembevételével elmondható, hogy a magyarság nagy bajban van. Ez a baj akaratán kívül alakult ki, a történelem hozta így. A 20. század különböző pályákra állította a magyarságot, a megkérdésezése nélkül, akarata ellenére.

Talán érdemes lenne a magyarság egész történetét áttekinteni, mégis a nemzet szempontjából a 19. és a 20. század a döntő. El szokták mondani, hogy az 1848-as magyar forradalom volt Európa legtovább fennmaradó mozgalma, és ez méltán töltheti el büszkeséggel a magyarságot, mégis ha belegondolunk, a nagy kollektív cselekvés végül nagy büntetésbe torkollott. Mindez még nem tette tönkre a magyarság vitalitását, de az elkövetkező másfél évszázad igen. A nem óhajtott első világháború is egy nagy közös élmény volt, mégis a vége közös büntetés lett. A második világháborút megelőző sikereknek is nagy volt az ára, egy újabb közös szenvedés, amely a büntetés mellett a teljes hitelvesztést - az utolsó nép ódiumát - is hozta. 1956-ról is lehet és kell is lelkesen beszélni, de annak a közös cselekvésnek is büntetés lett a vége. A kisebbségi magyar közösségekre a negatív tapasztalatok cselekvésbénító hatása fokozottabban igaz, hiszen az „utódállamokban” rajtuk verték el a port, akármi is történt. Tehát még akkor is megbüntették, ha a magyarországi politikai elit cselekvéseit ítélték el, noha azokban a döntésekben nem volt része a kisebbségi magyarságnak. Mindezek ismeretében csoda-e, ha mindentől fél a kisebbségi magyar? A Kádár-rendszer a kibontakozás helyett az egyéni boldogulás egérútját kínálta. A fiatalok tudták, miért mennek építőtáborokba, az idősebbek pedig összespóroltak egy-egy Gorenje-termékre. A titoizmusban ez a képlet még jobban bevált. A kö-

zös rítusokban való részvétel bére egyeseknek busás jövedelmet hozott, a többség pedig még gondolni sem mert valami másra, így alig akadt valaki, aki kiszállt volna a nagy jugoszláv közös kólóból.

Ezek után nem csoda, ha a magyarság fél a kihívásoktól, és legfőképpen fél a nagy céloktól, a közös cselekvéstől. A magyarság arra lett "szocializálva", hogy meghúzza magát, és kerülje a közös élményeket. De ez még nem minden. A magyarság sajnos nem mentes a lila gőzös nemzeti heveskedésektől, a romantikus idealisták menthetetlenül megjelennek azokon a fórumokon, azokban a diskurzusokban, ahol sorskérdésekről van szó. Ez a körülmény a mérsékeltbetteket, a jobb érzésű közönséget taszítja. Másrészt pedig létezik a magyar diskurzusban a levegőbe beszélés jelensége. Sok az olyan nemzeti heveskedés, amely mögött nincs igaz szándék, és amely a cselekvés pótlására szolgál. Ugyanakkor pedig elég gyakori az is, hogy sokan nem akarnak összmagyarságban gondolkodni.

Összegezve: a magyarság cselekvésképtelen, és magát nyugtatandó pótcselekvésekben éli ki magát, lelkiismeretét csitítgatva. A cselekvésképtelenség kialakulásáért nem felelős, mégis változtatnia kell rajta, mert saját és nem mások sorsa függ ettől.

Az önutálat

A magyarság történelmi kudarcait nem tudta feldolgozni. Mindez visszavezethető az 1500-as évekig. Való igaz, hogy az ország romlását nem lehetett elfogadni, de jellemző, hogy mindezért egymást tették felelőssé. Katolikus oldalról a "dögletes lutheri eretnokség" következtében bekövetkező isteni büntetésről beszéltek, protestáns oldalról ugyanezért a romlott katolicizmust hibáztatták. A kuruc a labancot, a labanc a kurucot gyűlölte később, hogy majd mindenféle szakadás előálljon az emigrációban. Hasonló volt a helyzet az 1848-as emigrációval is. A 19. századtól az öngyűlölet

egészen elképesztő méreteket öltött. Ennek utóregzései szinte csillapíthatatlanul áramlanak be napjaink diskurzusába. A magyar hajlamos az egész elvesztegetett századért magát okolni, sőt elfogadni a mások által felvázolt végletesen negatív képet is. Ez ugyanolyan hamis és ésszerűtlen, mint amikor másokat okol saját romlásáért. Valójában nem is a bűnösök, a bűnbakok keresése az érdekes, mert mindezzel semmire sem megyünk, mégis ez folyik.

A magyarság nem tudta feldolgozni traumáit, ehelyett az önsajnálattal vegyes autoagresszív viselkedésformákat preferálta. Tompa Mihály A gólyához c. versében az 1849-es kudarc kapcsán bizarr képeket jelenít meg: "A menyasszony meddőségért eped/ Szüle nem zokog holt magzat felett", vagy "Nehogy ki távol sír e nemzetet/ megutálni is kénytelen legyen". Ez az öngyűlöletes vonal máig folytatódik, és nem csak mint búvópatak tör elő. Gondoljunk csak Teleki búcsúlevelére, amelyben utolsónak minősíti nemzetét, hogy aztán főbe löje magát (autoagresszív beszéd és autoagresszív tett). Időről időre felidézük Ady: Nekünk Mohács kell c. versét, amelyben mazochizmus tűnik fel. Sőt mi több Vörösmarty Szózatát, az "itt élned, halnod kell" gondolatot is felhasználja az a szánalmas politika, amely nem mer és nem akar magyarként viselkedni, és kicsinyes célokat kiszolgálva védi Magyarországot a magyaroktól. A magyar nemzeteszmére jellemző, hogy sokszor - a jogból kölcsönzött kifejezéssel - preskriptív. Kényszereket próbál rátestálni azokra, akik magyarnak vallják, gondolják magukat. Valahogy ez azzal függ össze, hogy a mindenkori magyar politikai elit nem tekint fel a magyar társadalmat, és retorikai-logikai módszerekkel próbálja irányítani, mint egy birkanyáját. Az eszme és a valóság, a valódi élet kibékíthetetlen ellentétben vannak. Ez tragikus. Hiszen, ha egy kényszerítő jellegű eszmerendszer hat ránk, akkor az egyén erre két homlokegyenest ellentétes választ adhat. Vagy meghajol előtte, így vállalva személyiségének torzulását, vagy figyelembe sem veszi. A fiatalok az utóbbit választják, mégpedig tömegesen. Egyik megoldás sem jó a magyarság szempontjából, de változást csak átértékeléssel lehet elérni. A magyarságnak meg kell telnie szabadsággal. Mondjuk ki, a vaskalapos, unintelligens, követelődző magyarság terhes az egyén számára, így nem kevesen szöknek előle. A magyarság kapcsán sokszor beszélnek a lélekszámfogyásról, de arról nem, hogy miként lehetne örömmel magyarnak lenni.

A magyarságra jellemző, hogy egységről és közösségről szónokol, de valójában mint közösség nem képes arra, hogy egységben cselekedjen. Szinte semmilyen kérdésben sem képes erre. Az igaz, hogy jó dolog, ha a véleménykülönbség helyet kap a közbeszédben, de nem látszik a problémák megoldására irányuló közös szándék - lehet, hogy nincs is ilyen. A kooperatív, együttműködő attitűdöt szinte teljesen kiszorítja a kompetitív, a vetélkedő magatartás. A nagy versenyben azonban önmagát rombolja a magyarság. Jelenleg képtelen elfogadni az egyén szabadságát, hogy ezáltal biztonságban érezze magát. Közben pedig a magyarság tömegei már rég nem tartják érvényesnek azt, amit a magyarságról szóló diskurzus elvben megkövetel. Az egységről nem beszélni kell. Az öröm, a biztos háttér a kulcsa annak, hogy hogyan kell megtartani vagy visszatéríteni a magyarságukban megingott tömegeket. A fogyásra tehát nem az a válasz, hogy felszólítjuk az anyákat, hogy tessék és szüljenek, hanem az, hogy olyanná alakítsuk közösségünket, amelybe jó dolog tartozni és beleszületni is.

A titoizmus mákonya és a délvidéki/vajdasági magyarság

1989-ben formális értelemben kimúlt a titoizmus. Az 1990-es években már nem hivatkoznak az "öregre". Mégis a titoizmus tovább él a lelkekben, az emlékezetben, az elmékben. Tartósan jelen van a gondolatokban, a beszédben, a cselekvésben. De vajon mi is volt a titoizmus? Egészen biztosan nem volt az, amit magáról állított, és egészen biztosan nem volt olyan, mint amilyen az a kép, amit magáról festett.

A titoizmus gyökere a sztálinizmus, Tito ezt szívta magába moszkvai tartózkodásai idején. Tito idealista radikalizmusa és egyben anarchizmusa is megkopt az idők folyamán, de nem tűnt el. A Sztálinnal történt szakítás nem jelentette a sztálinizmussal történő szakítást is, a kommunista radikalizmus módszere, a gondolatok feletti kontroll töretlenül tovább élt, s mindezt a politikai pragmatizmus haszonelvűsége színezte. Tito még a két világháború közötti "jugo(pán)szláv" gondolatokkal sem szakított. Ezért a magyarság a megtúrt kategóriában vegetált, miközben az átlag magyar számára az érvényesülés csúcsát jelentette, ha az uralkodó szlávok maguk közé fogadták. Valójában a titoizmus a szláv tömegeket is manipulálta, de a kisebbrendűségi érzés a kisebbségiekben fokozottabban

volt jelen. A többségekből egy kilúgozott jugoszlávizmust akart kicsiholni, ami a nem szláv kisebbségeknek a beolvadást kínálta fel. Közben folyamatosan hazudott arról, hogy milyen jól meg vannak oldva a nemzetek közötti kapcsolatok. Valójában pedig csak addig lehetett fenntartani őket, amíg futotta a jóléti "egérutak" pénzelésére.

Nos, a mai politizáló elit és a vajdasági magyarság nagy része ebben a miliőben szocializálódott, ami azt jelentette, hogy óriási mentális gátak ivódtak be gondolkodásukba. A titoizmus lehetetlenné tette, hogy legitim módon lehessen nemzeti, ne adj isten nemzeti-ségi érdekeket felvállalni. Mindez olyan mélyen beitatódott a vajdasági magyarság tudatába, hogy fel sem tudja ismerni. Fel sem tudja mérni saját érdekeit, sőt még azokat az igazságokat sem meri kimondani, amelyeket felismer, és így azt a politikát szolgálja, amely őt semmibe veszi.

A miloševići rendszer

(a preparált titoizmus és az agresszív nacionalizmus elegye)

A miloševići rendszer nem szakított a titoista nemzetiségi politikai irányvétellel. Tovább szajkózták a "legmagasabb európai mércéket meghaladó jogokról" szóló meséjüket, miközben a Vajdaságot dicsérték, az ott tapasztalható etnikai gazdagságot és toleranciát. Persze, közben elkezdődött egy másik hangvétel, ami egyéb nyomásgyakorlással párosulva a magyarok elmenekülését váltotta ki.

Mindennek volt egy bumerángeffektus hatása is, hiszen a nem szerbek számára a miloševići irány nagyon gyorsan kompromittálta magát. Másrészt az Európa-szerte lejátszódó események mintájára létrejöhett a kisebbségi magyar érdekképviselő, amely azonban nem tudta megragadni a lényegi dolgokat. Mindennek az oka egyrészt abban keresendő, hogy a titoizmus kényszerei nem számolódtak fel sem a politikusokban, sem a lakosságban. A miloševići politika azonban felélesztette a félelmet, és a fenn vázolt bumerángeffektus mellett az elköltözést is felerősítette.

A félelemnek és a titói örökségnek tudható be, hogy még nem hangzott el az az igény, hogy a titoizmus ideje alatt és a királyi Jugoszláviában elvett vagyonokat adják vissza, és eltökélt szándékkal az sem vették fel, hogy létrehozzanak tiszta magyar iskolákat. Ráadásul az utóbbira vannak példák Szlovákiában, sőt Romániában is. Úgy vélem, hogy ezeknek a céloknak

az elérése tehetné fel a pontot az i-re, a területi és a kulturális autonómia mellett.

Mindezek tudatában 2000 októberét nem tarthatjuk nagy esélynek a délvidéki magyarság számára, mert hiányoznak annak az alapfeltételei, hogy szó lehessen a lehetőségek kihasználásáról. A megfelelő helyzetismeret hiánya mellett, híján vagyunk az önbizalomnak, a pozitív énképnek, ebből kifolyóan pedig a cselekvésképeségnek is. Sokszor kiütközik az, ahogy önmagunkat lebecsüljük, sőt megvetjük.

Minden marad a régi

A fentiekben felvázoltuk azt a történelmi hátteret és légkört, amelyben a magyarság inkább csak tárgy, mintsem irányítója volt az eseményeknek. A jugoszláviai magyarságról való gondolkodás és stratégiakészítés meddőnek bizonyult, mert az elhangzott javaslatok mindig sztereotípek voltak, sőt mi több bizonyos kérdések tabutémának számítottak. Helyzetfelismerésről pedig szó sem lehet, ha a helyzet megfigyelését nem tudjuk megvalósítani a tabutémák, a szemellenzők miatt.

A magyarságról való gondolkodás még Magyarországon is a bárgyú voluntarizmus és a kényszerítés közötti sávban mozog. Az érvelés magja a "megmaradni a szülőföldön" paradigma, miközben arról nem gondolkodnak, hogy a társadalom dinamikus, és hogy erők hatnak benne. Egyszerű hangoztatni a megmaradás fontosságát, de ez így minden eddigi variációban falra hányt borsó maradt.

Az emberi lét bizonyos szinten biológiai lét is. Ha ezt az aspektusát vizsgáljuk a dolognak, akkor egész Európa bajban van, hiszen a társadalmak a mai helyzetben képtelenek önmagukat megújítani. Ez sajnos a magyarságon túlmutató erőközpontok akarata, úgy tűnik, a pénzvilág és a politika központjainak megfelelően a lakosság csökkenése, benne a magyarság csökkenése is. Ezek után az a kérdés, hogy lehet-e, érdemes-e ez ellen hadakozni, és ha igen, akkor hogyan. Ugyanennek a dolognak egy másik aspektusa, hogy amikor magyarságról beszélünk, akkor hova soroljuk a magyarságtól már disszimilálódott magyarságot. Szerintem óriási hiba őket leírni, ha komolyan gondolkodunk a magyar társadalom/társadalmak kérdéséről, netán az organikus társadalomról, akkor a „nemzettestről” való folytonos amputáció egyértelműen veszteség. Mi lenne, ha nem a szórvány lenne az utolsó védvonal, hanem az a szimpátia, amit azokban kelthetnénk, akik

nek nagyszülei, dédszülei voltak magyarok, de ők már mássá váltak.

Hogy a magyarság nem kezeli a tőle való diszsimilálódás kérdését elég komolyan, az éretlenségére vall. Micsoda paradoxon, amikor a magyar politikai elit mindig kinyilatkoztatja, hogy jó kapcsolatokat akar a szomszédokkal, miközben hallgat a fél-, negyed- vagy nyolcadrészt magyarokról. Mi lenne, ha nem csupán a kisebbségi magyarok töltenék be a hídszerepet, hanem a magyarságtól már elkülönült, de vele szimpatizáló nemzetrészt tenné ezt.

Az első javaslat tehát az lenne, hogy tabu nélkül kell pontosan megvizsgálni a magyarság és a Magyarországtól elszakított nemzetrészek helyzetét. A tisztánlátás csak ezután következhet.

Másrészt a délvidéki/vajdasági magyarság olyan régóta van már a vegetálás állapotában, hogy szinte természetesnek tartja ezt az állapotot. Beidegződései, félelmei szinte második természetévé váltak. Jusson eszünkbe, a mindenkori vajdasági magyar politikai elit a legjobb időszakban is csak azt a jelszót találta ki, hogy "talpra álltunk, megmaradtunk". Egy egészséges közösségnek ez kevés lenne, hiszen a gyarapodás, a haladás, a prosperitás az, amiért egészséges politikai légkörben küzdenek. Az általános légkörből és nem a délvidéki/vajdasági magyarság hibáiból ered ez a kifacsart eszme- és célrendszer. A félelem, a szorongás elleni egyik legjobb eszköz a cselekvés. De a cselekvés, a közös cselekvés is már sokszor kompromittálódott. A különböző mozgalmak, civil szervezetek aktivitásai mindig is jellemezték a magyarságot, de ezek hatása csak bizonyos színvonalon érvényesülhet, ami korántsem elég. Az egyént semmilyen összefogás nem pótolhatja. Nem lehet kibújni az alól, hogy mint egyének dolgozzunk, gyarapodjunk.

Nekem mint társadalomtudománnyal foglalkozóknak elsősorban a megértés a célom, nem hiszem, hogy célravezető a politikum szférájának már-már sztereotíp kritizálása. Valódi kritikára van szükség, de nincs szükség sztereotípiák ismételtetésére. A politikum szférájára jellemző, hogy olyan dolgokkal foglalkozik, amelyek láthatóak, amelyeket fel lehet írni a sikerek listájára. A politikum szférájától nem kérhető számon, hogy nem tudja megoldani személyes problémáinkat. Nincs értelme a túlzó retorikának sem, ami a vajdasági magyar közbeszédben minduntalan előjön. A politikum eredményeit szenttelenül kell megítélni. Így nem lehet mást tenni, mint felróni a hiányokat és elismerni az eredményeket. A vajdasági magyar politikai elit ért el bizonyos

sikereket, ezeket lehet szimbolikusnak is nevezni, de tekinthetjük őket a további célok megvalósításának kezdeti szakaszaként. Az ideális az lenne, ha a folyamat megértésével tudnának cselekedni a politikusok, ehhez pedig intellektuális erőfeszítésre van szükség. Intellektuális erőfeszítés kell ahhoz is, hogy a titoizmus diskurzusrendszerét is túlhaladjuk. Mindebből az is egyértelmű, hogy nem csak a magyar, ill. a vajdasági magyar politikai elit a hibás. A politikai elit mindig azt az utat választja, ami neki a legjobban megfelel. Így van ez minden vajdasági magyar párttal is. A valódi kérdés az, hogy a közösség mit enged meg nekik, hogyan tud hatni rájuk. A másik vitális kérdés pedig az, hogy hogyan tudja kommunikálni a politikusokkal érdekeit. Nem lehet nem észrevenni, hogy egész Közép-Európában illúziók keringenek a politikáról. Olyasmit várnak el tőle, amire képtelen. Az elszalasztott évtizedeket nem lehet meg nem törtéنتté tenni, erre egyik politikai párt sem képes. Az egyén felelőssége, hogy tegyen meg mindent saját boldogulása érdekében, és a közösségnek is erre kell szövetkeznie, ez az igazi értelme a létének. A nemzetnek nem valami elvont, váteszi, költői értelme van, hanem az, hogy ki-ki azon belül érvényesíthesse saját érdekeit. A kisebbségi és többségi magyar diskurzusnak csak akkor lesz értelme, ha valamilyen érdekközösséget tudnak benne találni. A vajdasági magyar politika számára az a mozgástér, amelyben manőverezni kényszerül, igen szűkös, ráadásul - mivel a délvidéki/vajdasági magyarság nem működik közösségként - egy-egy akciója során nem érezheti a támogatást maga mögött.

Mégis a vajdasági magyar politikának felróható bizonyos hibák, pontosabban mulasztások. A politika célja az kéne, hogy legyen, hogy abban az országban, ahol élünk olyan helyzetet érjen el, hogy elvben az is teljes életet tudjon élni, aki nem akar részt venni a többségi politikai-gazdasági életében. A cél nem lehet kisebb, hiszen egy lépés engedmény is az egyenjogúság összeomlását jelentené, lévén, hogy a többségi polgár minden további nélkül megteheti azt, hogy ne vegyen részt a kisebbség életében, hogy ne tanulja meg a nyelvét, hogy ne legyen tekintettel szokásaira. Az ugye nyilvánvaló, hogy a vajdasági magyarság nem egyenjogú, hiszen sokkal többször kerül olyan helyzetbe, amikor származása hátrányt jelent neki, magyarán az előfordulhat, hogy pl. a hivatalnok nem tud magyarul, de az nem, hogy ne tudjon szerbül. A nyelvi egyenjogúságot egyébként nagy elvszerűséggel és vehemenciával kell követelni, még akkor is, ha a többségiek ezt

igyekeznek elszabotálni. Mindez ráadásul a nemzetközi jogi okmányokkal is alá van támasztva, vagyis nemzetközi szinten nyitott kapukat döngetnék az emberi jogok kiharcolásában. (Igaz a területi autonómia kérdése nem ilyen.) A világfolyamatok egyébként azt vetítik előre, hogy a fenn említett teljes élet már-már a többségieknek is lehetetlenné válik, hiszen a globalizálódó gazdaság nem teszi lehetővé, hogy bárki bezárkózzon saját nemzeti közösségébe, mégis az elvek szintjén fontos, hogy ebben az országban minden polgár maga dönthesse arról, hogy akar-e és milyen mértékben más közösségekkel kapcsolatba kerülni. A magam részéről az egyenjogú kapcsolatoknak, a kölcsönös megbecsülésnek - de nem a titoizmus hamisságának - vagyok a híve, de tiszteletben kell tartani mások esetleg más véleményét is. Legitim és tiszteletre méltó álláspont az is, ha egy többségit nem érdekelnek a kisebbségek, óriási hiba lenne erre kényszeríteni őket, mindazonáltal a kisebbségieknek is lehetőségük kell, hogy legyen arra, hogy hasonlóan cselekedjenek a többséget, ill. más kisebbségeket illetően.

A vajdasági magyar politikai elit legnagyobb mulasztása, hogy nem vetette fel a magyar területi autonómia kérdését. Véleményem szerint egy magyar autonóm területről való térképnek már rég forgalomban kéne lennie, hogy ismerjék minden fontos helyen. A területi autonómia kapcsán sokkal könnyebb lenne tárgyalni a kulturális és egyéb autonómiaformákról is. A valódi autonómiáról széles körű propagandát kell folytatni a többségiek között, mert ez segítene a célok megvalósításában.

A másik nagy mulasztás annak a halasztgatása, hogy létrehozzák az önálló magyar iskolák hálózatát. A vajdasági magyar (sőt a nem magyar) szülőknek a nagyobb településeken minden további nélkül biztosítani kellene azt, hogy választhassanak: szerb, magyar vagy vegyes tannyelvű iskolába akarják-e írni gyermeküket. Nem gondolom, hogy minden iskolának "tisztán" egynemzetiségűnek kell lennie, de kéne lennie ilyen választási lehetőségnek is. Az oktatás tartalmának meghatározásában a legnagyobb szabadságot kell kiharcolni. Véleményem szerint az oktatást egyfajta szolgáltatásnak kell tekinteni, amiben a szülő igényeinek kell megjelennie. Az államot pedig minél távolabbra kell belőle taszítani. Hasonlóképpen a ma érvényes, a magyar diákokat jobban megterhelő tanterveket - igazságtalanságuk okán - minél előbb felül kell vizsgálni.

A vajdasági magyar politikai elit azt is elmulasztotta, hogy a vagyonfosztás kárpótlását felvesse.

A következő nagy mulasztás viszont nem a vajdasági magyar politikai elit hibája, hanem a magyarországi politikai és gazdasági elité. Ez pedig az, hogy nem teremtették meg annak a lehetőségét, hogy a magyarság gazdagodjon. A vajdasági magyarság érdeke, hogy Magyarország minél gazdagabb legyen, érdeke egyébként az is, hogy Szerbia minél gazdagabb legyen, noha ez nem a magyar politikai elitől függ.

Hasonlóan nagy mulasztás, hogy a vajdasági magyarság nem követeli elég erélyesen az önkormányzatiságot, mégpedig azt a formáját, ami Nyugat-Európában van, a települési önkormányzatot. Ez lehetővé tenné a magyar települések még szorosabb kapcsolatát.

Véleményem szerint a vajdasági magyarság érdeke, hogy Szerbia minél liberálisabb állammá váljon, hogy a szabadságjogokat a kisebbségiek jogait is a maximumig lehessen kiterjeszteni. A liberális állam lehetőséget ad az egyén gazdagodására. Ha megszületnek az öntudatos, független, gazdag kisebbségi magyarok, akkor nem lenne probléma a kisebbségi sajtóval, nem lenne szükség felvilágosító munkára stb.

A kisebbségi jogok és az egyéni jogok viszonylag jól körül vannak bástyázva nemzetközi jogi szempontból. Ezenkívül léteznek precedens értékű megoldások. Mindez a magyar politikának megfelelő háttérrel nyújt, hogy a törvények erejével hasson. Újabb erőt adna az érvelésnek, ha a magyar politika minden alkalmat felhasználna arra, hogy kiemelje: az 1947-es párizsi és az 1920-as békeszerződések igazságtalanságukkal a magyar lakosságot sújtották, és hogy ez nem csak elméleti kérdés, mert vagyonekzobzásnak, kitelepítéseknek és genocídiumnak voltak kitéve a magyarok. Mindennek a jóvátételét kell követelni minden szinten.

Nemzettársaink kivándorlását nem tartom tragédiának, hiszen ha sikerül nekik megkapaszkodniuk, ha sikerül valahol máshol jobb életet találni maguknak, akkor már megéri - a megmaradás alapján véve biológiai kategória. Azok dolga, akik itthon maradnak nem más, minthogy számon tartsák őket, hogy folyamatosan figyeljék az elmenők karrierjét, hogy örüljenek sikereiknek, és hogy bármikor visszafogadják őket. Miért ne lehetne éppen ebben az ügyben az egész magyarságban gondolkodni. Mi kivetendő van abban, ha pl. egy délvidéki író, értelmiségi, orvos az anyaországot gyarapítja, ha ennek az eredője jobb, mintha valamilyen „utóállamban” ülné frusztráltan, lehetőségek híján? Sőt mi több a modern technika lehetővé teszi, hogy napi kapcsolatban maradjanak velünk azok, akik elszármaztak. Nincs semmi gond az elvándorlással, ha

az lehetővé teszi az egyén kiteljesedését. A nemzeti retorika sokszor beszél a testvériségről, de ki az, aki nem a legjobbat akarja testvérének? Egy értelmiségi szempontjából mindegy, hogy hol összegzi tapasztalatait. Az is mindegy, hogy pl. a Vajdaságból vagy máshonnan szórja nyilait a balkáni közállapotokra. Gondoljunk csak pl. az amerikai albánok lobbitevékenységére. Minden segítség jól jön, hiszen a minket meg nem tűrőket le kell fegyverezni, a délszláv állam hagyományos attitűdjét a magyarok ellen le kell építeni, hiszen morálisan messze nem fenntartható, de értelmetlen is. Attól az államtól, amelynek adót fizetünk, ki kell csikarni, hogy a prosperitás lehetőségeit biztosítsa. E tekintetben mögöttünk állnak nemzetközi dokumentumok, és a morál, valamint a logika is.

A titoizmus béklyóit le kell vetkőzni, és el kell kezdeni az érdekek nyílt képviselését. A magyarságnak olyan közösséggé kellene válnia, amely tisztában van érdekeivel, meg tudja őket fogalmazni, és miután kiharcolta, élni tud velük, akár a domináns hatalom ellenében is.

Van-e jövője a vajdasági magyarságnak?

A vajdasági magyarság anyagiakban és intellektusban is deficités közösség. Mindez a történelemből következik, hiszen a Délvidék nem a polgáriasult magyar középosztályáról és értelmiségéről volt híres. Így a vajdasági magyarság gyenge.

Ha Mirnics Károlyra hallgatva a demográfiai adatokat böngésszük, akkor a helyzet világos: 50 vagy 90 éve van a vajdasági magyarságnak. Ha ez valóban így van, akkor a logika alapján két megoldás kínálkozik:

1. hogyan megvalósítani a minél fájdalommentesebb asszimilációt?

2. hogyan megoldani a magyarság minél fájdalommentesebb elvándorlását oda, ahol esély van a fennmaradásra?

Ismerve a magyar diskurzust, mindkét megoldás elfogadhatatlan. De ha ez így van, akkor a megoldást kellene megkeresni és végrehajtani, nem pedig írni és beszélni. Közös ügyünk, hogy azon serénykedjünk, hogy ez ne így legyen. De ehhez a viselkedésünkön, reakcióinkon, ügyünk menedzselésén kell változtatni.

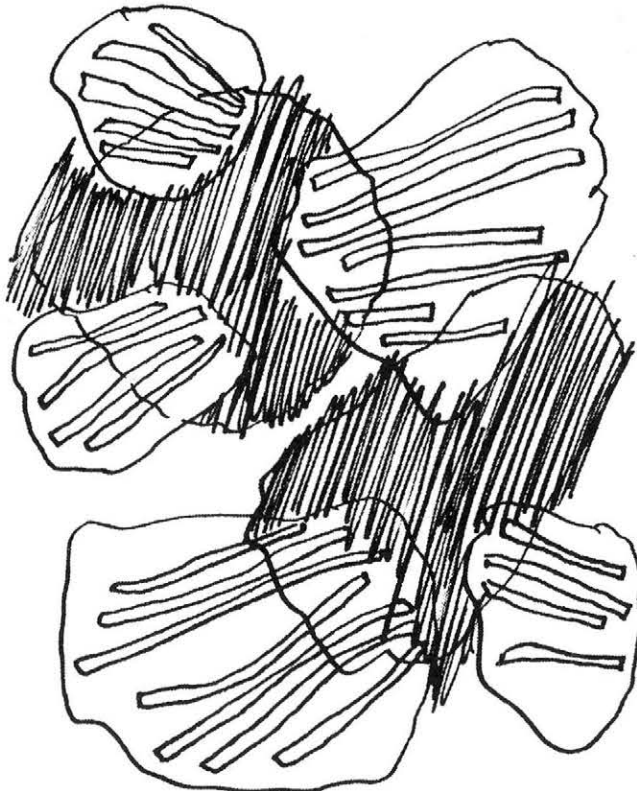
Én magam sohasem hittem az olyan közösség létjogosultságában, amely az egyéntől azt várja el, hogy a közösségért önmagát áldozza fel. Ilyen közösségbe nem is szeretnék tartozni, egyrészt azért, mert

mint "tag" nem tartom morálisan alátámaszthatónak, hogy elvárjam más/mások áldozathozatalát értem, másrészt viszont ki lenne az, aki meg tudná határozni kinek és milyen áldozatot kell hoznia a közösségért. Ellenben olyan közösséget szeretnék látni, amelyben mindenki önmagáért és ezáltal egymásért dolgozik. Olyan ez, mint az evezés, mindenki magáért húz, mert győzni akar, de ezáltal mások győzelméért is tesz. Szerintem nincs értelme annak a diskurzusnak, amelynek a középpontjába a közösségéért élő/haló politikust, váteszt teszik, felejtjük el a nemzet napszámairól szóló butaságokat is. Mint közösség el kell, hogy fogadjuk: a politikusnak is, a tanárnak is, az orvosnak is vannak saját érdekei, mint mindenkinek. Ha ezeket nem tudják megfogalmazni, akkor rég rossz, hiszen hogyan tudnák akkor megfogalmazni a közösség érdekeit. Ha a magyarság mint közösség azt várja el tőlük, hogy ne legyenek ilyen érdekeik, akkor is rég rossz, hiszen ha az individuum belemegy ilyesmibe, akkor illúzió, esetleg gyengeelméjűség esete áll fenn. Azonban sokkal valószínűbb, hogy a túlzó elvárásokat dédelgető - tehát gyerekes - közösség csöbbe húzása történik.

A magyarságnak mint közösségnek - persze mint egyéneknek is - joga van mindent átgondolni, ez természetesen nem jelenti azt, hogy joga lenne mindent cselekedni, sőt azt sem, hogy morálisan indokolható lenne minden cselekvés. Ezért magyarnak lenni, akárcsak embernek lenni, morális vállalkozás is. Sajnos a gondolkodásnak és a cselekvésnek is megvan a kockázata, de ezt más nem vállalhatja. A titoizmus, a kommunizmus, de a kapitalizmus eszmerendszere is igyekezett megvonni azt a lehetőséget (miután megvonta azt, hogy egyénenként képviselhesük magunkat), hogy magyarként gondolkodhassunk az ügyeinkről (megvonta a szerbektől is, szlovénektől és mindenkitől, de most nem ez a témánk). Vagyis azt, hogy saját józan eszünket használjuk. Minduntalan tekintettel kellett lenni a marxizmus klasszikusaira, Kardeljre és Titóra, újabban pedig az új ideológiai monopóliumokra (Világbank, ENSZ stb.), ill. a mások, pl. a románok érzékenységeire, akik maguk számára fenntartják a józan ész használatát, és azt a jogot is, hogy ne legyenek tekintettel mások érzékenységére. Kockázat tehát nem volt, de eredmény se. Nem várható el tőlünk, hogy mi legyünk azok, akik eleve figyelembe vesszük mások véleményét, akaratát, miközben mások nem veszik figyelembe a miénket. Egy párbeszéd alapállása az, hogy mindenki a saját érdekeivel törődik. Ha elsősorban a mások józan eszére vagyunk tekintettel, akkor

már eleve lemondunk arról, hogy vállaljuk magunkat (a gondolatainkkal együtt). Saját elképzeléseink számunkra igenis a nagybetűs Elképzeléseket kell, hogy jelentsék (a specificitás mint relatív totalitás). A jövő alapvetően felfedezhető terekből áll (tudományos, kulturális, gazdasági). Ha nem tudunk róluk mi, magunkat vállalva, gondolkodni, akkor eleve vesztett helyzetben vagyunk. Ha nem tudunk a mi specifikus totaliz-

musunknak érvényt szerezni, akkor nem tudjuk a jövő lehetőségeit kihasználni. Ha mi - az egyén, a közösség - nem cselekszünk, akkor azért más nem hibáztatható. Mint ahogy annak sincs értelme, hogy továbbra is sértett, önsajnáló, egymás között puszogó népség legyünk. A magatartás, a mentalitás, a tettek igazolni tudják magukat, ha van, aki meggondoltan, morális megalapozottsággal tud cselekedni.

75. 94. 12.